

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Remissvar - En inkluderande kulturskola på egen grund (SOU 2016:69)

Sammanfattning

Dagens kulturskola är starkt socialt snedrekryterad och når bara en bråkdel av varje årskull, samtidigt som det många andra kulturpedagogiska verksamheter riktade till barn och unga faller utanför utredningens ramar. Därför delar ABF regeringen och utredningens uppfattning att den kommunala kulturskolan bör förändras i riktning att göra den mer tillgänglig och jämställd.

Utredningen saknar en helhetsbild över barn och ungas möjligheter att utveckla sina skapande förmågor, vilket avspeglas i förslagen. Vi motsätter oss införandet av en infrastruktur och ett statsbidragssystem riktad specifikt till de kommunala kulturskolorna, och förordar i stället införandet av ett nationellt barn- och ungdomskulturcentrum som involverar alla aktörer som arbetar med barn och ungas skapande.

Vi förordar tillsättandet av en parlamentarisk utredning om barn och ungas möjligheter att utveckla sina skapande förmågor, som får till uppdrag att utforma försöksverksamhet och föreslå åtgärder för att ge alla barn och unga möjlighet att utvecklas som skapande människor.

Utredningens direktiv och förslag

Den särskilda utredare regeringen tillsatte i april 2015 fick till uppdrag att ta fram förslag till en nationell strategi för den kommunala musik- och kulturskolan. Med utgångspunkt i ett brett kunskapsunderlag skulle utredaren lämna förslag och bedömningar som gäller hur staten kan bidra till att göra den kommunala musik- och kulturskolan mer tillgänglig och jämlik.

Enligt kommittédirektiven till Kulturskoleutredningen är regeringens utgångspunkt "att alla barn oavsett bakgrund ska ges möjlighet att utöva kultur". Direktiven konstaterar att kulturskolans verksamhet i dag är "en av de största kulturverksamheterna för barn och unga i Sverige", och att det trots den stora betydelsen "saknas en övergripande strategi för nationell samordning och utvärdering av verksamheten".

I utredningen presenteras ett antal förslag till utveckling av verksamheten. Nationella mål för kulturskolan ska tas fram där gruppundervisning lyfts fram som huvudsaklig metod, ett nationellt kulturskolecentrum ska bildas, ett bidrag till regional samordning ska införas och ett riktat statligt utvecklingsbidrag på 200 miljoner kronor ska införas för att bidra till breddning av verksamheten, inkludering och tillgänglighet samt pedagogisk utveckling inom den kommunala kulturskolan. Ett särskilt stöd föreslås införas till de minsta kommunerna som har svårast att upprätthålla en kulturskoleverksamhet, ett statsbidrag till nationell spetskompetens föreslås införas, utbildningsvägarna till kulturskolan förstärks och stöd ges till kulturskolerelaterad forskning.

Övergripande synpunkter

ABF delar regeringens målsättning att alla barn oavsett bakgrund ska ges möjlighet att utöva kultur, som rimmar väldigt väl med vårt idéprogramms målsättning om att vi med vår verksamhet ska motverka klassamhället. Kulturskoleutredningen fyller därför ett viktigt behov.

Samtidigt menar vi att de avgränsningar som gjorts genom direktivens innehåll och de val utredaren själv gjort innebär att utredningen i sig är för smal för att kunna ge adekvata svar på mer än bara just det direktiven innehåller - hur staten kan bidra till att göra den kommunala musik- och kulturskolan mer tillgänglig och jämlik.

Om regeringen menar allvar med sina målsättningar, vore det mer ändamålsenligt att tillsätta en utredning som har till uppdrag att se hur staten kan stärka barn och ungas möjligheter att utveckla sina skapande förmågor. En sådan utredning skulle inte på förhand vara förhindrad att se på andra alternativa strategier än den kommunala kulturskolan för att stärka barn och ungas möjligheter till skapande.

För som utredningen konstaterar i sitt betänkande så omfattar musik- och kulturskolornas verksamhet omkring 15 procent av det totala antalet barn och unga i åldrarna 7-15 år. Utredningen pekar också på att den sociala sammansättningen är långt ifrån något tvärsnitt av befolkningen, utan att de barn och unga som deltar i kulturskolan i mycket stor utsträckning har föräldrar med lång formell utbildning och som arbetar inom tjänstemannayrken.

Eftersom en ansevärd summa (kommunala) skattepengar går till att finansiera denna verksamhet, är det fullt rimligt att regeringen vill rikta luppen mot hur den kan bli mer tillgänglig och jämlik. ABF välkomnar också förslag som kan bidra till att utveckla kulturskolorna i denna riktning. Samtidigt vill vi ifrågasätta om regeringen utifrån detta underlag ska tillföra mer skattemedel som riktas specifikt till denna verksamhet, utan att först ha skaffat sig en bredare bild över barn och ungas möjligheter till skapande verksamhet.

Utifrån de givna kommittédirektivens inriktning och den korta tid som stått till utredarens förfogande är det inte förvånande att utredningen inte innehåller någon kartläggning av kulturutövandet bland de 85 procent av Sveriges barn och unga som inte deltar i kulturskolornas verksamhet. Likväl är det utredningens stora akilleshäla.

Om staten ska formulera en strategi med utgångspunkt i målsättningen att ge alla barn och unga möjlighet att utveckla sina skapande förmågor, behövs en större kunskap om nuläget och om vilka strategier som är framgångsrika för att stärka kulturutövandet inte minst i de målgrupper som i liten utsträckning söker sig till kulturskolan.

ABF konstaterar även att utredningens målbild för den framtida kulturskolan på flera punkter har större likheter med den kulturpedagogiska verksamhet som bedrivs inom folkbildningen än med den traditionella musikskolans fokus på individuell undervisning inom ramen för en

klassisk instrumentalundervisning. Medan gruppundervisning inom många kulturskolor är ett förhållandevis nytt fenomen, så har studieförbunden bedrivit kulturpedagogisk gruppverksamhet under mycket lång tid och byggt upp stor kompetens på området.

ABF konstaterar också att det på många platser i landet byggt upp lokala kulturverksamheter riktade till barn och unga som syftar till stadsdelsutveckling, integration och liknande syften - många gånger i studieförbundsregi eller i formen av ideella föreningar som samverkar med studieförbund. Också dessa verksamheter har en helt annan social profil och pedagogisk utgångspunkt än de traditionella musik- och kulturskolorna.

ABF menar att statsmakten genom sitt sätt att styra och prioritera resurser riskerar attoreflekterat främja den kommunala kulturskoleverksamheten på bekostnad av verksamheter som i decennier utförts i ideell regi, och där man många gånger redan arbetar utifrån de nationella mål som utredaren föreslår. Om statsmakten väljer att enbart fokusera på den kommunala kulturskoleverksamheten kan man löpa risk att slå sönder verksamheter som många gånger har ett annat målgruppstänkande, en annan pedagogisk tanke och ett annat deltagarperspektiv än vad de klassiska musik- och kulturskolorna stått för.

Studieförbund som utförare av kulturskoleverksamhet (s 74-75)

Som nämns i utredningen förekommer samarbete med studieförbund på kulturskoleområdet i åtskilliga kommuner. Några exempel är:

- El Sistema i Borlänge, som bedrivs i samarbete mellan ABF och Borlänge musikskola.
- ABFs musikverksamhet i Karlskoga, som erbjuder studiecirkel i gitarr och trummor i samverkan med kommunen för att reducera kön till den kommunala musikskolan.
- Folkbildningens kulturskola i Nora, som genomförs av Örebro läns bildningsförbund med ABF som en av de samverkande parterna som bland annat erbjuder ämnena musik, film, teater och poddradio.
- KulturAkademin i Storuman, där kulturskolan bedrivs i föreningsform i samverkan med ABF.
- KULTura i Surahammar, som är ett samarbete mellan kommunen, Folkets Hus, ABF och Studieförbundet Vuxenskolan där ABF erbjuder dans, teater och keramik.

ABF delar inte det negativa synsätt som genomsyrar utredningen på denna punkt, utan konstaterar att de ABF-avdelningar som genomför kulturskoleverksamhet är positiva till detta och ser det som en viktig verksamhet och en betydelsefull samhällsinsats. Kulturskoleverksamheten bidrar ofta till att skapa en bas och ett underlag för ett bredare utbud av möjligheter till kulturutövande.

Utredningen ifrågasätter om kulturskoleverksamhet är förenlig med studieförbundens ideologi med utgångspunkt i att Folkbildningsrådet påstås ha uppfattningen att studieförbund inte ska driva kulturskola - ett påstående som utredaren inte uppger källa till. Vi vill framhålla att det finns tio studieförbund i Sverige, varav ABF är det största, och att varje studieförbund är en självständig idéburen organisation som fattar egna beslut om sin idémässiga grund. De tio studieförbunden har sammantaget omkring 370 medlemsorganisationer och omfattar därmed snart sagt hela folkrörelse-Sverige.

ABFs ställningstaganden till vad som är förenligt med vår värdegrund bygger ytterst på det idéprogram som senast beslutades av vår förbundsstämma i april 2016. Där står bland annat följande:

“ABFs kulturverksamheter har två dimensioner. Den ena är att ge människor förutsättningar för eget skapande som gör dem till aktörer istället för enbart konsumenter. Den andra är att låta människor ta del av det redan skapade. I båda dessa dimensioner finns utrymme för ett möte mellan yrkesutövande kulturarbetare och folkbildningens deltagare. I det mötet kan nya kulturyttringar växa fram. Därför måste kulturen precis som folkbildningen och demokratin ha ett egenvärde och vara fri och självständig.”

Med utgångspunkt i denna syn på eget skapande som ett centralt värde för folkbildningen väljer ett antal ABF-avdelningar att arbeta med kulturskoleverksamhet. ABF bortser inte från att verksamhet som riktas till barn kräver en delvis annorlunda metodik än det som är folkbildningens expertis - verksamhet riktad mot unga och vuxna. Det är också detta som är motivet bakom att den statliga finansieringen genom Folkbildningsrådet i huvudsak riktar sig till personer som är 13 år och äldre. Men flesta studieförbund driver samtidigt barnverksamhet i någon form, som ofta finansieras på andra sätt och där studieförbundets organisation, nätverk och pedagogiska utgångspunkter ofta är en styrka.

ABF konstaterar att den utredning som skulle göra en översyn av kulturskoleverksamheten i Sverige inte fört någon diskussion med de studieförbund som bedriver verksamhet i åtskilliga kommuner och inte fördjupat sig i hur denna verksamhet ser ut i förhållande till den kommunala. Detta trots att vi menar studieförbundets kulturskoleverksamhet ofta är präglade av just det utredningen söker efter - ett demokratiperspektiv och en större prioritering av gruppverksamhet som ger möjlighet för fler att delta.

ABF menar att detta är en stor svaghet i utredningen, som låser fast den vid en enda lösning på ett samhällsproblem som bör kunna ha flera lösningar som inte behöver vara varandra uteslutande.

Övriga aktörer på barnkulturområdet (s 76-77)

Barn och unga i Sverige deltar i en mängd olika skapande verksamheter. En stor del av denna verksamhet organiseras genom studieförbund - antingen genom att studieförbundet är ensam arrangör av verksamheten eller genom att studieförbundet samarrangerar verksamheten tillsammans med en medlems- eller samarbetsorganisation. Som nämns i utredningen finns här även en helt privat verksamhet, särskilt på dansområdet.

Utredningen ger inga svar på huruvida den verksamhet som genomförs av andra aktörer når fler och om den har en mindre social snedrekrytering än den kommunala kulturskolorna. Eftersom utredaren inte fått i uppdrag att se bredare på frågan om barn och ungas skapande kan betänkandet inte heller presentera en mer heltäckande strategi för hur målet att ge alla barn och unga möjlighet att utveckla sina skapande förmågor ska förverkligas.

Studieförbundets barnverksamhet begränsas av Folkbildningsrådets regelverk kring statsbidrag för folkbildning, även om det ändå pågår en hel del verksamhet runt om i landet som finansieras på annat sätt. Däremot är studieförbunden stora när det gäller skapande verksamhet för unga som är 13 år och äldre, inom allt från drama till dans och musikverksamhet.

Det talas ofta om det svenska musikundret, som en beskrivning av alla de musikartister som kommer ut på världsscenen från detta lilla land. ABF ser hur de unga människor som startar band i Sverige i huvudsak gör detta inom studieförbundets verksamhet och att många av de som börjar spela där inte tidigare deltagit i den kommunala kulturskolan. Det senare är inte minst en konsekvens av den sociala snedrekrytering till kulturskolan som redan konstaterats.

Synpunkter på utredningens förslag

ABF är sympatiskt inställt till förslagen till nationella mål för kulturskolan (avsnitt 6.2). ABF ifrågasätter dock om staten kan lägga fast nationella mål för en verksamhet som inte har en statlig finansiering utan som är en frivillig verksamhet för kommunerna att bedriva.

Vi delar utredningens uppfattning att de övergripande målsättningarna för den kommunala kulturskolan bör handla om barn och ungas kulturella lärande i första hand i grupp, om verksamhet på den fria tiden, om hög kvalitet och genremässig bredd, om en pedagogik som utgår från barnens erfarenheter och intressen, om en hög grad av deltagarinflytande i verksamheten, om en hög andel pedagogiskt och konstnärligt utbildad personal, om ändamålsenliga lokaler, om att verksamheten görs känd för alla barn och unga och om att kulturskolan arbetar utåtriktat mot övriga samhället.

Vi vill också framhålla att vi samtidigt som vi delar uppfattningen att kulturskolan ska ha "hög andel pedagogiskt och konstnärligt utbildad personal" ifrågasätter skrivningarna (s 208) om att detta nödvändigtvis behöver innebära högskoleutbildning. På flera kulturområden finns utmärkta utbildningar på folkhögskola som gör deltagarna mycket kvalificerade att bedriva utbildning i enlighet med dessa målsättningar, och ABF ifrågasätter också varför skrivningarna fokuserar på formell utbildning snarare än reell kompetens. Det bör vara upp till varje verksamhetsledare att avgöra hur man bäst säkrar upp en god pedagogisk och konstnärlig kvalitet - det bör inte vara föremål för detaljstyrning från staten.

ABF vill ersätta förslaget om ett nationellt kulturskolecentrum (avsnitt 6.3) med ett nationellt barn- och ungdomskulturcentrum. Vi är positiva till att bygga upp en ny infrastruktur för att stärka verksamheter som arbetar med barn och ungas möjligheter till eget skapande. Däremot motsätter vi oss att denna infrastruktur uteslutande ska vara till för att stärka de kommunala kulturskolorna. I stället för att särskilja verksamhetsutvecklingen inom de kommunala kulturskolorna från utvecklingsarbetet riktat mot andra barnkulturverksamheter som många gånger också har en kommunal finansiering, föreslår ABF att förslaget om ett nationellt kulturskolecentrum ersätts med ett nationellt barn- och ungdomskulturcentrum.

Ett nationellt barn- och ungdomskulturcentrum skulle kunna arbeta med nationell uppföljning och statistik, fördelning av statsbidrag, främjande av erfarenhetsutbyte och samverkan och främja barn- och ungdomskulturrelaterad kunskap med grund i forskning och beprövad erfarenhet, precis som det föreslagna centrumet och skulle också kunna vara placerat inom Statens kulturråd. Skillnaden är att detta centrum inte skulle arbeta med en specifik del av verksamheten - de kommunala kulturskolorna - utan vara en resurs för hela sektorn.

ABF ställer sig positivt till ett utvecklingsbidrag (avsnitt 6.4) på 200 miljoner kronor, men anser att det inte bör vara riktat till de kommunala kulturskolorna utan till kommunerna, som själva skulle kunna utforma sina strategier för utvecklingen av barn och ungas möjligheter till eget skapande i samverkan med den kommunala kulturskolan men också med andra aktörer inom barn- och ungdomskultur.

ABF är positivt till ett tidsbegränsat statsbidrag till kulturskoleverksamhet i glesbygdskommuner (avsnitt 6.5), men anser att det är av största vikt att kriterierna inte diskvalificerar kommuner som väljer att genomföra sin kulturskola i samverkan med studieförbund och/eller ideella föreningar. Det viktiga måste vara att man har en verksamhet som stämmer överens med de övergripande målen, och det är betydelsefullt att kriterierna för statsbidrag inte försvårar för kommuner att samverka med civilsamhället.

ABF är positiva till ett bidrag till nationell spetskompetens (avsnitt 6.6), och anser att detta bör gå till barn- och ungdomskulturaktörer som ger deltagarna möjlighet att fördjupa sitt konstnärliga intresse på en mer avancerad nivå.

ABF motsätter sig förslaget om ett bidrag till regional samordning (avsnitt 6.7) på 10 miljoner. Vi är positiva till strukturer för samverkan, men har svårt att se något omedelbart behov av att anställa fler byråkrater på regional nivå när det omedelbara behovet är att tillskapa verksamhet för barn och unga på det lokala planet. Om ökade samordningsbehov uppkommer är vi övertygade om att kommunerna och regionerna kommer att kunna hitta lösningar på dem.

ABF ställer sig positivt till förslaget om att förstärka kulturskolans utbildningsvägar (avsnitt 6.8).

ABF ställer sig positivt till att öka anslagen till forskning kring kulturpedagogik riktad till barn och unga (avsnitt 6.9), men vill också här att stödet riktas bredare och inte bara till den kommunala kulturskolan.

ABF avvisar förslaget att genomföra en utvärdering om tre år (avsnitt 6.10) och förordar i stället tillsättandet av en parlamentarisk utredning om barn och ungas möjligheter att utveckla sina skapande förmågor, som får till uppdrag att utforma försöksverksamhet och föreslå åtgärder för att ge alla barn och unga möjlighet att utvecklas som skapande människor.

ABF vill även att Folkbildningsrådet får i uppdrag att kartlägga hur studieförbundens verksamhet bidrar till barn och ungas skapande, och vilka åtgärder som kan vidtas för att stärka studieförbundens möjlighet att arbeta med kulturpedagogisk verksamhet i samverkan med kulturskola och andra kulturaktörer.

Med vänlig hälsning
ARBETARNAS BILDNINGSFÖRBUND
Förbundsexpeditionen

Monica Widman Lundmark
Förbundssekreterare